

ERMENİ İDDİALARI İÇİN CİDDİ BİR DAYANAK: ÖNYARGILAR

(A SERIOUS GROUND FOR ARMENIAN ALLEGATIONS:
PREJUDICES)

Prof. Dr. Birsen KARACA
Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Öğretim Üyesi
karacabirsen@hotmail.com

Özet: Önyargıların desteği ile Ermeni soykırım iddialarını yönlendirenler özellikle kamuoyundaki Batı kültürünün daimi ve değişmez olduğu düşüncesini teyit ederler. Böyle düşünceleri oluşturabilmek için pek çok görüntü kullanırlar. Bu yüzden bu araştırmanın içeriği önyargılara karşı koyma ve görüntülerin önyargılar oluşturup oluşturamayacağı konularını kapsar. Bu araştırmanın amacı Ermeni iddialarının dayanmış olduğu istikrar ve revize edilememesi düşüncelerine dikkat çekmektir. Bu amaca yönelik sorular şu kategoriler altında toplanmıştır: 1) Tehcire yönelik Osmanlı İmparatorluğu'nun kararı Ermeni iddialarından bağımsız olarak mı incelenmişti, şimdi hangi sonuçlar elde edilmektedir? 2) Hangi nedenlerden dolayı Ermeni iddiaları ve bu Ermeni iddialarına ilişkin eylemler Ermenimilliyetçi hareketlerinden ayrı bir şekilde değerlendirilmektedir? 3) Tehcire yönelik Osmanlı İmparatorluğu'nun kararı incelenmiş miydi? 4) Şimdi bazı ülkelerin parlamentoları veya meclisleri Ermeni tasarılarını onayladığı için aynı zamanda Ermeni milliyetçiliğini de oy vermiş olmuyorlar mı? 5) Tehcir kararı ile göç etmiş Ermenilere ilişkin olarak sunulan göç algısı - global olarak - neden sorgulanmamıştır?

Anahtar Kelimeler: Önyargı, Milliyetçilik, Algı, Batı, Ermeni, Der Zor, Osmanlı

Abstract: Those prompting Armenian allegations, with the supports of prejudices, particularly attempt to bear out the consideration in the public opinion that the perceptions of the Western culture are perpetual and unchanging. They employ many images in order to build up such considerations. Therefore, the scope of this study includes the resistance of prejudices, and whether or not images may result in prejudices. The objective of this study is to draw attention upon the consideration of the stability and unrevisability of the perceptions on which Armenian allegations are based. The relevant questions for that objective are formulized under these categories: 1) Had the Resolution by Ottoman Empire concerning the Deportation been examined independently from the Armenian allegations, what results would be

acquired, now? 2) For what reasons are the Armenian allegations and the activities related to these Armenian allegations being evaluated separately from Armenian Nationalist movements? 3) Now that the parliaments or the assemblies of various countries have approved the Armenian drafts, have they not voted the Armenian nationalism, as well? 4) Why is the immigration image - globally presented – about the Armenians having migrated in line with the Deportation Resolution, not questioned?

Key Words: *Prejudice, Nationalism, Perception, Western, Armenian, Der Zor, Ottoman Empire.*

**Savımızın odağında
Batı'nın önyarguları var:
Çünkü Batı kültüründeki
algular, Ermeni sorununa
taraf ve müdahil olan
ülkeler, gruplar ve bireyler
için önemli.**

Bu çalışmanın araştırma alanı Ermeni iddiaları kapsamında üretilen imgeler aracılığıyla yapılan tarih tasarımları, amacı ise Ermeni iddialarının destek aldığı adreslerdeki algıların değişmezliği ve değiştirilemezliği yargısına dikkat çekmek. Çıkış noktamız, Ermeni iddialarını üretenlerin, önyargılardan destek alarak, özellikle Batı kültüründeki algıların değişmezliği ve değiştirilemezliği yargısını güçlendirme çabası

içerisinde olduklarını, bunu da imgeler aracılığıyla yaptıklarını fark etmemiz oldu. Dolayısıyla, öncelikle önyargıların mukavemet gücünü, ardından da imgeler aracılığıyla önyargılar oluşturulup oluşturulamayacağını ve bugüne kadar Ermeni iddiaları çerçevesinde üretilmiş olan (ve üreilmeye devam eden) imgelerin tarih tasarımıyla ilişkisini gösteren veriler ilgi alanımıza giriyor. Bu çerçevede içerisindedi savımızı, Türk-Ermeni ilişkileri bağlamında yürütülen çalışmaların önyargılardan arındırılmadığı şeklinde formüle edeceğiz. Savımızın odağında Batı'nın önyarguları var: Çünkü Batı kültüründeki algılar, Ermeni sorununa taraf ve müdahil olan ülkeler, gruplar ve bireyler için önemli. Çünkü Batı kültürü dominant kabul ediliyor ve suçlayan da savunan da davasını Batı'ya anlatmaya çalışıyor. Bu bağlamda bazı sorularımız da olacak:

- 1) Osmanlı İmparatorluğu'nun aldığı Tehcir Kararı Ermeni iddialarından bağımsız olarak incelenebilse idi, elde edilen sonuç ne olurdu?
- 2) Ermeni iddiaları ve Ermeni iddiaları çerçevesinde yürütülen faaliyetler neden Ermeni milliyetçi hareketlerinden münferit olarak değerlendiriliyor?
- 3) Acaba, değişik ülkelerin parlamentoları ya da meclisleri Ermeni tasarımlarını oylarken aynı zamanda Ermeni milliyetçiliğini de oylamış olmuyorlar mı?

4) Tehcir Kararı çerçevesinde göç eden Ermenilerle ilgili dünya kamuoyuna sunulan göç imgesi neden hiç sorgulanmıyor?

Formüle ettiğimiz bu soruların dördü de önyargılarla bağlantılı. Ama yalnızca Batı'daki değil, (sorunun tarafı olan ülkelerin de dahil olduğu) Dünya'nın diğer bölgelerindeki önyargıları da kapsıyor. Örneğin, –sunacağımız bu örnek yukarıdaki dördüncü soruya da yanıt olabilecek niteliktedir– Türkiye hiçbir zaman kafasındaki Derzor imgesini sorgulamadı. Oysa yalnızca Ermeni ve Batı değil, Türk kamuoyunun belleğindeki Derzor imgesi de sözde soykırımın mimarları tarafından inşa edilmiştir ve bu imgenin devamlılığı aynı iddiaların oluşturduğu önyargılarla (yani kalıpyargılarla) sağlanıyor. Örneğimizi somutlaştıralım. Türkiye'nin sorgulama zahmetine katlanmadığı Derzor imgesini Kurtuluş Savaşı sırasında (Başkomutanlık Karargâhı'nın bulunduğu Kocatepe'ye tek geçit yeri olan Kalecik ve Kurtkaya bölgelerini savunurken) 26 Ağustos 1922 tarihinde şehit düşen, 1888 doğumlu Dirzorlu (Derzor) Mehmet oğlu Ahmet'in¹ memleketinin imgesi yerle bir ediyor. Acaba, Mehmet oğlu Ahmet Derzor'u arkadaşlarına nasıl anlatıyordu? Mehmet oğlu Ahmet'in Derzor'da yaşayan ailesi, çocukları, akrabaları, komşuları yok muydu? Acaba, Mehmet oğlu Ahmet savaşın sonunda, ülkesini kurtardıktan sonra memleketi Derzor'a dönmeyi hiç hayal etmiyor muydu? Bu örnek, işaret etmek istediğimiz, önyargıların neden olduğu düşünce tembelliğinin somut göstergesidir. Ermeni iddiaları aracılığıyla üretilen “soykırım mekânı” olan Derzor imgesi ile Mehmet oğlu Ahmet'in ve vatanını savunmak için Anadolu'ya gelen diğer Ahmetlerin memleketi Derzor imgesinin karşılaştırılmalı analizi ise bağımsız çalışmalara konu olabilecek nitelikte ve araştırmacıların ilgisini bekliyor.

Uzmanlar eş anlamlısı olarak “kalıpyargı”², “algısal stereotip, düşünsel stereotip”³ terimlerini kullandıkları önyargı için, “mesaj ve davranışların tamalgısını engelleyen psikolojik durum,”⁴ tanımını yapıyorlar. Yapılan tanımlardan önyargıların geleneklerin, inançların ve yoğun duyguların gölgesinde büyüdüğü, düşünce tembelliğine neden olduğu sonucunu çıkartıyoruz. Psikolog Ayşe Gümüşçü bilgi ve deneyimlerini paylaştığı “Önyargılarınıza Karşı Yargılayıcı Yaklaşın” başlıklı yazısında okurlarına “Önyargı bir tutumdur,” diyor ve önyargıların neden olduğu sorunların bir başka boyutuna daha işaret ediyor:

“Bir grup insana ilişkin adil olmayan, hoşgörüsüz ya da aleyhte bir görüştür. İnançlar, duygular ve davranışsal eğilimleri içerir. Önyargıya

1 Dirzorlu (Derzor) Mehmet oğlu Ahmet'in mezarı Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliği'nde (Afyonkarahisar) bulunmaktadır. Ayrıca Şehitlikle ve 26 Ağustos 1922 tarihinde Kalecik ve Kurtkaya bölgelerinde şehit düşen subay ve mehmetçiklerle ilgili bilgi için bkz. <http://www.afyonkarahisar.gov.tr/sehitliklerimiz.aspx>. ve <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-19095/afyon-yuzbasi-agah-efendi-sehitligi.html>.

2 <http://www.sanalpsikolog.com/onyargi.ppt>.

3 http://www.treko.ru/show_dict_969.

4 http://www.treko.ru/show_dict_969.

dayalı tutumlar genellikle hoşnutsuzluk, korku, kin veya nefret gibi katı duygularla yüklüdür. <...> Önyargının temel kaynağı bazı kişilik özellikleridir. Körü körüne, tartışmadan, sorgulamadan gelenek ve kurallara uymayı yeğleyen bunlara uymayanlara da düşmanlık besleyen aşırı tutucu kişilerde önyargı daha baskındır.”⁵

İnsanlık tarihi önyargının, önyargıyla mücadele etmek zorunda kalanlar açısından aşılması büyük bedeller isteyen bir soruna dönüşebildiğini gösteren örneklerle doludur. Tabloyu resmetmek için örneklerimizi bilim dünyasından (insanların kalıp yargılarla düşünmediğine, düşünce üretmekten kaçınmadığına inanılan dünyadan),

***İnsanlık tarihi
önyargının, önyargıyla
mücadele etmek zorunda
kalanlar açısından
aşılması büyük bedeller
isteyen bir soruna
dönüşebildiğini gösteren
örneklerle doludur.***

ama özellikle de Batı’daki bilim dünyasından, hem de tabii bilimler alanından seçelim. Dünyanın en zeki insanı unvanına sahip olan Albert Einstein önyargılara karşı verdiği mücadeleyi tek bir cümleyle özetlemiştir: “Önyargıları yok etmek, atom çekirdeğini parçalamaktan daha zordur.” Einstein mücadeleyi göze alanlardan. Bir de böyle bir mücadeleyi göze alamayanlar var. Örneğin, Kopernik. Dünya’yı yerinden eden adam olarak bilinen Kopernik kendi adıyla geliştirdiği sistemi açıkladığı (Dünya’nın döndüğünü söylediği)

kitabının basımına ölüm döşeğinde izin vermiştir. Çünkü “*bu sistem kutsal yazılardaki bazı ifadelerle <...> uygun düşmemekteydi. Söz konusu dini görüşler, Hıristiyan dininin kutsal kitaplarındaki bazı ifadelerle tespit edilmesi dışında, kamu anlayış ve sağduyusu ile uzun ve köklenmiş bir geleneğe dayanıyordu.*”⁶ Kopernik sistemini açıkça savunan Galileo’nin başına gelenler ise Kopernik’in çekincesinde ne kadar haklı olduğunu kanıtlıyor.

Elinizdeki makalenin yazarına göre, Türkiye’nin Ermeni iddiaları bağlamında Batı’da yıkması gereken de bu türden bir önyargı. Bu nedenledir ki, Batı’dan alınan söylemler değil, Batı’nın algı kapılarını tespit ettikten ve gerekli analizleri yaptıktan sonra geliştirilen söylemler, algı mekanizmalarında Türkiye’nin haklılığını anlatabilmesi için gerekli olan kırılmalara neden olabilecektir. İlk bakışta çelişki gibi görüne de bu konuda önyargılardan destek almak gerekecek. Çünkü önyargılarla korunan kalıp bilgiler öğrenmenin ve bilgi depolama işleminin olmazsa olmazıdır. Önyargıların bu özelliği, ölçü kaçırılmadığı sürece olumludur. Söz konusu ölçü aşırıya kaçtığı zaman kültürel taşlaşmalara, tersi durumda ise

5 Ayşe Gümüüşçü, “Önyargılarınıza Karşı Yargılayıcı Yaklaşın”, http://www.aktuelpsikoloji.com/artikel.php?artikel_id=387.

6 Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, “Dünya’yı Yerinden Eden Adam Kopernik”, *Bilim ve Gerçek*, Sayı: 83, Ocak 2011, s.15.

kültürel çözümlere neden olur. Bu noktada akıllara “Türkiye Batı kültürünü analiz ediyor mu?” şeklinde bir soru gelebilir. Araştırdık. Çalışmamız sırasında konuyla ilgili disiplinlerin desteğini almak amacıyla Yükseköğretim Kurulu’nun sitesi üzerinden Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı tezleri taradık. Avrupa kültürlerinin alan çalışması yapılarak kuramsal bilgiler ışığında çözümlendiği, Avrupa toplumlarının önyargılarını okumamıza yardım edecek bir tez yoktu. Ortaya çıkan sonuç: Türkiye, Avrupa Birliği’ne girmek için kapıları zorluyor, ama analiz yapmıyor. Dolayısıyla, üzerinde çalıştığımız konuyla ilgili başvuru kaynaklarımız yurt dışında yapılan bilimsel çalışmalar ve edebiyat dünyasından seçeceğimiz yazarların bilgi, deneyim ve görüşleri olacak. İlk örneğimiz Lübnanlı yazar Amin Maalouf. Maalouf, *Ölümcül Kimlikler*’de “kimliklerinin muhasebesini” yaparken der ki:

*“Hıristiyan olmak ve anadilimin İslam’ın kutsal dili olan Arapça olması, benim kimliğimi oluşturan temel çelişkilerden biridir. Bu dili konuşmak, onu her gün dualarında kullanan ve büyük bir çoğunluğu (bu dili) benim kadar iyi bilmeyen insanlarla aramda bir bağ oluşturuyor; Orta Asya’ya gittiğimiz ve Timur zamanından kalma bir medresenin kapısında yaşlı bir ulemaya rastladığımızda, onun kendini bir dostluk ortamında hissetmesi ve asla bir Rus’la ya da bir İngiliz’le yapamayacağı kadar içten konuşması için ona Arapça seslenmemiz yeter.”*⁷

Güncel pratiklerimizden biliyoruz ki Maalouf listesine Arapça bilmeyen bir Türk’ü de eklese o ulemanın karşısındaki durumu sarsılmayacaktır. Önyargıyla yapılan bu türden okumalarda, toplumsal ilişkilerde dini içerikli isimler, saç, sakal, bıyık biçimleri, giyim tarzı, gümrük kapılarında pasaportlar vd. sempatiye ya da radikal bir şekilde reddedilmeye neden olabilir. Sonucusuyla ilgili Rus şair Mayakovski “Sovyet Pasaportu Üzerine Mısıralar” başlıklı şiirinde Batılı ülkelerin gümrüklerinde Sovyet pasaportunun aldığı tepkiyi şöyle yorumlar:

*“Bu memur bey alıyor benim kırmızı deri kaplı pasaportumu.
Alıyor-bir bombaymış gibi, alıyor- bir kirpiymiş gibi,
bir jiletmiş gibi iki tarafı keskin, alıyor, zehirli, 20 dilli
bir yılanmış gibi iki metre boyunda. <...> (1929)”*⁸

Bu noktada, yukarıda, “Osmanlı İmparatorluğu’nun aldığı Tehcir Kararı Ermeni iddialarından bağımsız olarak incelenebilse idi elde edilen sonuç ne olurdu?” şeklinde formüle ettiğimiz soruyu yakın plana alalım ve somut bir örnek ışığında değerlendirelim. Bilindiği üzere Ermeni iddialarını savunanlar, özellikle de Ermeni

7 Amin Maalouf, *Ölümcül Kimlikler*, YKY, İstanbul, 2001, s.20.

8 V. Mayakovski, “Stihi o sovetskom pasporte”, v kn.: Poemi i stihotvoreniya, izd.: Pravda, Moskva, 1989, s.510.

tarihçi Kevork Bardakçıyan, Tehcir Kararı'nı "soykırım" kapsamına aldirtmak amacıyla Batı kamuoyunun önyargılarını kullanarak söz konusu kararın Hitler'e model teşkil ettiği şeklinde bir düşünce ortaya atmıştır.⁹ Ama biz bunu tartışmayacağız, çünkü ilgi alanımızda David Harvey'in (1935-) elindeki bilgi ve verileri Ermeni iddialarından bağımsız bir şekilde kullanarak Nazilerin milliyetçi düşüncelerinin kaynağıyla ilgili yaptığı yorumlar var. David Harvey, doktora derecesini coğrafya alanında almış bir antropoloji profesörüdür ve Mekan Analizi Ekolü'nün temsilcisidir. Harvey, *Postmodernliğin Durumu* adlı kitabında "zaman-mekan sıkışması" olarak tanımladığı günümüz zaman-mekan algılarındaki postmodern "derinsizliği" irdelerken, Almanya için, iki savaş arasında, birbirleriyle teknoloji yarışı içinde olan "Rusya ile Amerika arasındaki 'büyük cımbız'a sıkışmış" bir ülke değerlendirmesini yapıyor, hemen ardından da Nazilere yakınlaşarak (Harvey'in isabetli ifadesiyle) "onurunu tehlikeye" atan Alman Filozof Heidegger'in davranışını değerlendiriyor. Bunu da Nazi ideolojisinin kökenlerine inerek yapıyor:

"Ama sanıyorum Heidegger vakasından hareketle bir takım yararlı noktalara değinilebilir. Belli ki, teknolojinin tekdüze evrenselciliğinden, mekânsal farklılaşmaların ve kimliklerin çöküşünden ve zamansal süreçlerin görünüşte denetimsiz biçimde hızlanmasından son derece rahatsızdı. Heidegger bu bakış açısından, modernizmin, Baudelaire'in dile getirdiği biçimiyle bütün ikilemlerini cisimleştirir. Nietzsche'nin müdahalelerinden derinden etkilenmiştir, ama onun görüşlerinin de kabul edilemez ve mutlak bir nihilizm yolunda olduğunu düşünür. Kendisi uygarlığı işte böyle bir kaderden kurtarmayı amaçlamaktadır. Kalıcılık arayışı (Varlık felsefesi), hem (ileriye bakış anlamında) devrimci, hem de yoğun biçimde milliyetçi olan, mekâna bağlı bir jeopolitik ve alinyazısı anlayışına bağlantıyordu. Metafizik açıdan bu, kendine klasik değerleri (özellikle Sokrates öncesi Yunan uygarlığının değerlerini) temel alma sonucunu doğuruyordu. Böyle bir yönelişin, genel olarak Nazi retoriği, özel olarak da Nazi mimarisıyla paralellığı ortadadır. Her ne kadar düşüncesinin devrimci yanı onu pratik işlerde bilim ve teknolojinin gelişmesiyle uzlaşmaya zorlarsa da, Eflatun geleneğinden ve Yahudi-Hıristiyan uygarlığından kaynaklanan değerlerin, makine rasyonalitesi "efsanesi"nin ve enternasyonalizmin reddi mutlaklı. Nazi türü bir gerici modernizm, aynı anda, hem mitolojinin (kan ve toprak, ırk ve anavatan, alinyazısı ve mahal efsanelerin) gücünü vurguluyor, hem de yüce bir ulusal başarı projesine yönelik olarak toplumsal ilerlemenin bütün araçlarını seferber ediyordu. Bu özgül estetik duygunun politikaya uygulanması tarihin akışını alabildiğine değiştirecekti<r>." ¹⁰

9 Ayrıntılı bilgi için bkz. Birsen Karaca, "1991 Öncesi ve Sonrası Dönemlerde Ermeni Tarihçiler Tarafından Yazılan Kitaplarda Yapılan Tahrifatlar", *Ermeni Araştırmaları*, Sayı: 22, 2006, s. 66.

10 David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, Metis, İstanbul, 2010, s.235-236.

Harvey'in bu değerlendirmesinden sonra çıkarımımız şöyle olacak. Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın yaşamakta olduğu sanayileşme sürecinin, teknolojik ve kültürel zamanın dışında kalmıştı. Bu, sosyal bilimlerin ve tabii bilimlerin bünyesindeki tüm disiplinlerin yöntemleriyle belgelenebilecek bir gerçektir. Osmanlı'nın toprak kayıplarının ve dağılmasının nedenleri de benzer bir incelemeye tabi tutulursa, bünyesindeki azınlıkları harekete geçiren milliyetçi hareketlerin devlet belleğinin bir ürünü değil, dışarıdan enjekte edildiği ortaya çıkar. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçeklerini dönemin kontekstinden kopartarak ya da başka kontekstler içerisine sokarak değerlendirmek tarih üzerinde kurmaca tasarımlar yapmaktır. Kevork Bardakçıyan ve dava arkadaşlarının Nazi ideolojisinin kökeninde Türk kültürünü arama ve aratma talepleri de Türk insanına ve Türkiye'ye karşı önyargılar oluşturmak amacıyla yürüttükleri politikanın bir ürünü olmanın dışında başka bir şey değildir. Ki bu, Ermeni etnik milliyetçiliğiyle bağdaşan bir politikadır. Bu politikayı belgeleyen somut verileri aşağıda sunacağız.

“Acaba, değişik ülkelerin parlamentoları ya da meclisleri Ermeni tasarımlarını oylarken aynı zamanda Ermeni milliyetçiliğini de oylamış olmuylar mı?”

Çalışmamızın giriş bölümünde formüle ettiğimiz sorulardan ikisi dünya kamuoyunda hiç gündeme taşınmayan bir sorunu, Ermeni milliyetçiliğini konu alıyordu: Yineleyelim. “Ermeni iddiaları ve Ermeni iddiaları çerçevesinde yürütülen faaliyetler neden Ermeni milliyetçi hareketlerinden münferit olarak değerlendiriliyor?”, “Acaba, değişik ülkelerin parlamentoları ya da meclisleri Ermeni tasarımlarını oylarken aynı zamanda Ermeni milliyetçiliğini de oylamış olmuylar mı?” Bu soruların yanıtını Ermeni iddiaları bağlamında oluşturulan imgelerde arayacağız. Bu imgeler aracılığı ile dile getirilen milliyetçi söylemler, özellikle de Ermeni kültüründe baskın olan etnik milliyetçilik ilgi alanımızdaki spesifik konular. Ermeni etnik milliyetçiliği “mağdurun diliyle” dokunmuş görünmezlik perdesinin arkasına saklanarak dünya kamuoyunun dikkatlerinden kaçırılıyor. Örnekleyelim. 15 Mart 1921 tarihinde Talat Paşa'yı katleden Sogomon Tehleryan, aynı yılın Temmuz ayında davaya bakan mahkemece akıl hastası olduğu şeklinde bir gerekçe gösterilerek serbest bırakıldı. İfadesine göre, kız kardeşi tehcir sırasında gözlerinin önünde öldürülmüştü, bu nedenle psikolojik bunalım geçiriyordu. Tehleryan mahkemede katil değil, mağdur rolündeydi. Oysa Tehleryan Ermeni terör örgütü Nemesis'in üyesiydi, Talat Paşa'ya karşı gerçekleştirdiği eylemse başarılı bir suikasttı. Ermeni kaynaklarında Tehleryan'ın biyografisindeki, gündeme getirdiğimiz konuyla ilgili genel çizgiler şöyledir:

“(1896–1960) Ermeni Bağımsızlık Hareketi'nin katılımcısı, milli intikamcı. 1912 yılında Erzincan'da bulunan Kedronakan okulunu bitirdi. Öğrenimine

devam etmek için Avrupa'ya gitti. Ama Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Ermenistan'a döndü. Hareket ordusuna katıldı, Andranik'in birliğinde çarpıştı. 1918 yılında yaralandı. Bir süre Tiflis'te bulundu, sonra da Kuzey Kafkasya'da. 1919 yılında İstanbul'a gitti. <...> Bir dizi ülkede Talat'ı takip eden Tehleryan sonunda onu Berlin'de (15 Mart 1921) öldürdü. 1921 Temmuzunda Berlin'de Tehleryan için kurulan mahkeme Ermeni halkının cellatlarını yargılayan mahkemeye dönüştü. Avrupa toplumlarının baskısıyla Tehleryan serbest bırakıldı. San Francisco'da (ABD) öldü.”¹¹

Bugün, bu bilgi internet sitelerinde Ermeni kamuoyuna (yukarıdaki alıntıda olduğu gibi) Ermeni milliyetçi söylemlerinin dokusu içerisinde veriliyor. Yıllar sonra ortaya çıkartılan bilgiler ise, Tehleryan'ın, verilerine ulaşılamaması için mahkemeye yanlış beyanda bulunduğunu söylüyor.¹² Bu kitapta sunulan veriler, Tehleryan'ın tehcir sırasında Anadolu'da olmadığını gösteriyor.

Tehleryan Ermeni tarihinin ilk teröristi değildi, sonuncusu da olmadı. Terör, yıllarca Ermeni milliyetçi söylemlerinin vazgeçilmez ifade tarzı oldu. 20. yüzyılın son çeyreğinde Ermeni terörünün en önemli icracısı ASALA'ydı. Bugün ASALA'nın resmi internet sitesi ziyaretçilerine giriş iznini aşağıdaki Ermenice ithafı okuttuktan sonra veriyor: “*En sonuncu Ermeni milli savaşının yılmaz savaşçılarından, ayrıca bu yolda şehit olmuş ve acı çekmiş diğer Ermeni oğullarının unutulmaz anısına*”.¹³

Sitenin tarihçe bölümünde ise Ermeni milliyetçiliği adına, 1975-1982 yılları arasında Türkiye'ye karşı gerçekleştirilen terör eylemleri anlatılıyor. İlginç olan, bu örgütün üyeleri işledikleri suçlar için mahkeme karşısına çıktılar, ama kimliklerindeki teröristler ve etnik milliyetçilikleri eylem yaptıkları ülkelerin kamu vicdanında hiç yargılanmadı. Somut bir örnek verelim. Resmi Ermenistan, Orly (Paris, 1983) katliamını gerçekleştiren ASALA üyesi Varujan Karapetyan'ı milli kahraman ilan ederken¹⁴ vatandaşları için geliştirdiği milliyetçilik söylemini, yani resmi milliyetçilik ideolojisini anons ediyor. Parlamentosunda Ermeni tasarısını üç kez onaylayan (1998, 2000, 2001) ve kanunlaştırmaya çalışan Fransa ise, kendi sınırları içerisinde ASALA'nın gerçekleştirdiği terör eylemlerini (1975, 1979, 1981 yılında iki farklı tarihte) ve bu terör eylemlerinin arkasındaki etnik milliyetçiliği hiç sorgulamıyor. Başkentinde Hitler'in askerlerini görmüş bir ülkenin bu tutumu ve milliyetçilik algısı ilginç bir çalışma konusu olarak araştırmacıların ilgisini bekliyor.

11 <http://www.genocide.ru/enc/tehleryan.htm>.

12 Rolf Hosfeld, *Operation Nemesis*, Kiepenheuer & Witsch GmbH, 2005.

13 <http://www.armenians.com/asala/index1.html>.

14 Mikael Danielyan, “İdeoloji Olan Terörizm”, Rusçadan çev: Birsen Karaca, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı:14-15, 2004, s.165-166.

Sanat dünyasındaki milliyetçi söylemler, bu derece keskin olmamakla birlikte etnik milliyetçilik olarak sınıflandırılabilir nitelikler taşıyor. İlk örneğimiz sinema dünyasından propaganda ürünü bir film. Bu, Sarky Mouradyan'ın 1975 yılında gösterime sunduğu "Sason'un Oğulları"dır. Mouradyan "Sason'un Oğulları"nı Ermeni milliyetçiliğini güçlendirmek amacıyla çekmiştir. Daha filmin ilk dakikalarında perdeye yansıyan slogan dikkat çekicidir: "After all, what's a nation worth without it's freedom?".¹⁵ Filmde imgelerle sunulan diğer milliyetçi söylemler bağımsız bir çalışmanın konusu olarak *Sözde Ermeni Soykırımı Projesi//Toplumsal Bellek ve Sinema*¹⁶ başlıklı kitapta bir bölüm ayrılarak detaylı bir şekilde incelendiği için, oradaki bulguları yinelemek yerine filmim teması olan milliyetçiliğin genel karakterini tanımlayalım. Bu film bir müzikal. Filmde anlatılan yer küçük bir Anadolu kasabası, zaman 1908 yılıdır. Kısaca, Ermeni senaristlerinin vazgeçilmez teması olan (1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun aldığı) Tehcir Kararı dolayısıyla gerçekleşen göç devre dışı kalıyor. Bu noktada yönetmenin milliyetçi yaratıcılığı (!) devreye giriyor. Filmin başlangıcında bir anlatıcı sesli olarak, sonunda ise perdeye yansıyan yazılı bir metinle filmin temasına dahil edilemeyen Ermeni milliyetçiliğinin başat motifi Tehcir izleyicilere anımsatılıyor. Bu filmin diğer filmlerden farkı mağdur değil, muzaffer Ermeni'yi anlatmasıdır. Bu da 1915 öncesi Ermeni milliyetçiliğinin ruh halini okumamıza yardım ediyor.

***Ermeni milliyetçiliği
hangi sınıflandırmaya
dahil olursa olsun ortak
paydada birleşeni Türk'e
karşı ayrımcılıktır.***

Edebiyat dünyasından örneğimiz Paruyr Sevak (1924-1971) olacak. Sevak, Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Nişanı'na sahip bir şair ve edebiyat bilimcidir. Bir trafik kazası sonucu ölmüştür. Ancak Ermeni halkının genel kanısı, milliyetçi eğilimleri nedeniyle KGB tarafından öldürüldüğü yönündedir. Paruyr Sevak'ın Türkiye'yi hedef alan devlet ödüllü poeması (Susmayan Çan) bir yana, çok ünlü bir şiiri vardır, "Azız, ama Ermeniyiz" başlığını taşır. Bu tümcenin içeriği şiirde nakarat olarak farklı kontekstler içerisinde kullanılır: "Biz azız, ama bize Ermeni derler" (1. ve 16. mısralar). "Biz azız, evet, ama bize Ermeni derler!" (42. mısra) "Bize Ermeni derler!" (59. Mısra) Bugün bu sözler Ermeni milliyetçiliğinin sloganı olarak kullanılmaktadır ve Sevak'ın şiirinin ilk mısrasını kendisine ad olarak seçen bir grup Ermeni milliyetçi Facebook üzerinden faaliyet gösteriyor, merkezleri ise ABD'dedir.¹⁷

15 "Özgürlük olmadan bir millet nedir ki?"

16 Birsen Karaca, *Sözde Ermeni Soykırımı Projesi//Toplumsal Bellek ve Sinema*, Say, İstanbul, 2006.

17 Grubun adresi: <http://www.facebook.com/group.php?gid=2205150852> Grupla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ercan Cihan Ulupınar, Ermeni Sanal Gruplar Üzerine Netnografik Bir Araştırma "Facebook'ta Örgütlenen Ermeni Gruplar", *Ermeni Araştırmaları*, sayı: 36, 2011, s. 219-246.

Örnekleri çoğaltmak ve çeşitlendirmek mümkün: anıtlar, resimler, takvimler, broşürler, ama en çok da kamuoyunda tanınan ünlü isimler, parlamentolar, meclisler Ermeni milliyetçilerinin propaganda araçları olabiliyor. Ermeni milliyetçiliği hangi sınıflandırmaya dahil olursa olsun –ister ulus inşa etmek, ister resmi ideolojiyi, ister Pan-Ermeni ideolojisini yaymak amacıyla vd.– ortak paydada birleşeni Türk’e karşı ayrımcılıktır. Bu, Ermeni milliyetçiliğinin işaret edilmesi gereken en tehlikeli boyutudur, çünkü Türk’e karşı ayrımcılık Ermeni kültüründe eğitimin mutlak unsuru. Öyle ki, siyaset ve tarih platformları bir yana, Ermenicenin öğretimi gibi çok masum bir konu bile bu politikayı izleyen Ermeni milliyetçiliğini işlemek için zemin olabiliyor. Araştırmak isteyenler aşağıdaki internet sitelerinden yazılı, sesli ve görsel örnekleri kendileri de ulaşabilirler:

<http://www.learnarmenian.com/historyArmenian/history.php>¹⁸

<http://hayeren.hayastan.com/genocide/genocid.html>¹⁹ ve Ermenice öğreten bu sitenin referans verdiği aşağıdaki siteler:

www.Armenocide.am

www.Armenocide.de

www.Genocide1915.info

www.Genocide.ru

www.GenocideEvents.com

www.twentyvoices.com

www.TheForgotten.org

www.Armenian-Genocide.org

www.ArmenianGenocide.com

www.OurArarat.com

www.Imprescriptible.fr

www.Ermeni.org

---

18 <http://www.learnarmenian.com/> (26.02.2011)

19 <http://www.hayastan.com/learnarm/>, ziyaretçilerini, <http://hayeren.hayastan.com/> adresine yönlendiriyor.

www.24April1915.com

www.ArmeniaDiaspora.com

www.cdca.asso.fr

http://candle.direct.am/

http://www.armeniapedia.org/index.php?title=Main_Page²⁰

Yazılı dil kitaplarındaki milliyetçi söylemler de benzer bir karakter taşıyor. N.A.Parnasyan ve J.K.Manukyan'ın hazırladığı Kendi Kendine Ermenice kitabında Ermenicenin tarihçesi anlatılırken konu akışı aşağıdaki tümceyle kesintiye uğruyor:

“Türk Hükümeti tarafından Batı Ermenilerine uygulanan toplu kıyım ve 1915-1916 yıllarındaki zorunlu göç, batı Ermenicenin mekân birliğini yok etmesine karşın, (batı Ermenice) farklı ülkelerdeki Ermenilerin çoğunun edebiyat dili olmaya devam ediyor.”²¹

Alıntıda kullanılan “Türk Hükümeti” ifadesi bu söylem içerisinde özel olarak mercek altına alınmalıdır. Çünkü Tehcir Kararı'nı alan Osmanlı İmparatorluğu'dur. Resmen 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve hükümetlerinin böyle bir karar alması olanaksızdır. Dolayısıyla, kitabın yazarlarının yapmış olduğu bu açık tahrifat, aynı zamanda yapılan etnik ayrımcılığın adresini gösteriyor.

Bugünlerde internet üzerinde çok yaygın olarak okunan, Türkçeye “Ararat (Ağrı) Yemini” olarak aktarabileceğimiz bir adla faaliyet gösteren bir sitenin kaynak gösterilerek paylaşıldığı dört serilik bir yazı var. Yazının başlığı şöyle: “ASALA'yı Yeniden Hatırladılar... ASALA'yı Hep Hatırlayacaklar”.²² Yaptığımız araştırma sonucunda 26.02.2011 tarihinde bu yazı Ermenice yayın yapan bin dokuz yüz yirmi (1920) sitede paylaşımına sunulmuştu.

20 http://www.armeniapedia.org/index.php?title=Armenian_Language_Lessons.

21 Н.А.Парнасян и Ж.К.Манукян, *Самоучитель армянского языка*, Луйс, Ереван, 1990, с.11.

22 <http://www.oukhtararati.com/> (26.02.2011)

Not: Bu yazı GOOGLE, yandex.ru ve yahoo gibi arama motorları üzerinden aşağıdaki başlıklar altında aranmalıdır;

Թուրքերը հիշել են ASALA-ին-1.

Թուրքերը հիշել են ASALA-ին-2.

Թուրքերը հիշել են ASALA-ին-3.

Թուրքերը հիշել են ASALA-ին-4.

Sonuç olarak, Batı'nın önyargıları güçlüdür. Batı alan olarak seçilerek önyargılar tarihi incelense ciltler dolusu kitap çıkar. Batı, Dünya'nın yuvarlak olduğunu kabul etmek için direndi, Dünya'nın döndüğünü kabul etmek için de direndi, zamanın göreceli olduğunu kabul etmesi de zaman almıştı. Batı, yıllar boyunca içinde büyüyen Yahudi ayrımcılığını da fark edememişti. Deneyimler, Batı'nın önyargılarını kırmak zor ama olanaksız değil işaretini veriyor.